

között, az akkor csak távolból fültetsző igazi felé.

Elértük-e ezt a célunkat? NEM. Ilyen szigorut Ön nem mond rólunk, de én mondom magunkról. Azt pedig habozás nélkül aláírom, hogy minden, az akkori magyar szellemi életen tülemelkedett szempontunkkal és tisztességes igyekezetünkkel bennrekedtünk a templomtorony szemhatárában. Csak azt nem hiszem el, hogy alapvető elgondolásunkban lett volna a hiba. A fölszerelésünk volt hiányos. Szellemi fölszerelésünk is - s ez az, amiben Ön minket tulbecsül. Korántsem voltunk olyan műveltek, olyan tájékozottak, amilyenek - talán az ellenségeink bümbölő félműveltségének jótékony kontrasztjánál fogva - a távolból látszottunk. Az "árnyalatoss" gondolat és kifejezés előtti hódolatunkban /magam voltam legbűnösebb benne/ volt valami ingerült pedantéria, légben-hadonászás; több és jobban rendezett dokumentáris anyaggal, rendszeresebb külföldi könyv- és lapszemlével, kevesebb politurozással és feszélyezetlenebb tudositói lapossággal világosabban és sugallatosabban ábrázolhattuk volna azt a világhelyzetet, amely alapvető felfogásunkat igazolta. De ez a hiba sem egészen a mi személyi fogyatékoságunk. Ha részletekbe bocsátkoznám, elmondhatnám, hogy mennyire pénz-kérdés egy lelkiismeretes könyvbíráló rovat fenntartása is, mennyire ~~XXXXX~~ pénz és idő dolga az utazás, sőt a lapolvasás még akkor is, ha a Philadelphia kávéházban vagy a ~~XXXXXX~~ napilap szerkesztőségében ki-ki átfuthatja a rámán körbejáró Temps-t. Mert mi "polgári demokrata" javarészt koldusok voltunk abban az állítólag polgári s még állítólag sem demokrata világban, amely állítólagos forradalmárokat tenyészített a Collegium Hungaricumokban, utaztatott ösztöndíjakkal és pihentető hazafias megbízásokkal s látott el nyugdíjas hivatalokkal. A Szép Szó minden egyes száma egy pénzügyi és rendőri akadályversenyen aratott kinos fél-diadal eredménye volt, de az volt igazában minden szerkesztőjének minden napja - minden ebéd, amelyet József Attila vagy Berda József vagy Gáspár Zoltán elköltöztetett, minden óra, melyet Fejtő Ferenc vagy K. Havas Géza szabadlábban tölthetett, minden negyed óra, melyet Ignótus Pál az ujságírói hajsza s a folyóiratra való pénzért, meg a még nála is nyomorultabb barátok elhelyezéséért, díjazásáért, esetleg orvosi kezeléséért folytatott tárgyalás és vitatkozás közt megmaradt időből a szerkesztésben való asszisztálásra és cikkírásra fordíthatott. Uram, én néha azon tűnődöm, nem ez elől emigráltam-e Angliába!

Meg fogja bocsátani, hogy ezzel a méltatlanul alanyi felkiáltással le is zárom mondanivalómat. Talán sikerült tisztáznom, hogy nem gondolok magamra és társaimra úgy, mint akik csalhatatlanoknak bizonyultak a legcsalárdabb napokban; hiszem, hogy sok tévedést követtünk el; s ezeknek során ~~XXXXXX~~ azokat a lélektani okokat is, amelyek nem ugyan engem, de néhány igen meghitt barátomat, rendőrileg félholtra pofozottakat, mint Fejtő, s ugyancsak többször lefogottakat és üldözötteket, mint József Attila, a kommunista sejtekkel való meghasonlásuk után "higgadt"-ságuk némileg gyermekekes fitogtatására s egykori társaikkal szemben türelmetlen öngigazoló hajlandóságra készítették. De mindenkinek el kell ismernie, hogy sohasem voltak, még egy gesztus erejéig sem, "renegátok"; mindig arra törekedtek a másik szellemi világról közénk érkezett Hárváth Bélával együtt, hogy a hit és kétkedés, művészet és gondolat, hagyomány és forradalom egyetemes és nemzeti egységét teremtsék meg és szolgálják, hogy a kommunista és szociáldemokrata, szocialista és individualista, agnosztikus és keresztény közti különbséget az eszményi vita szíjére emeljék, s feloldják a fasizmus és a reakció ellen való küzdelem bajtársi és elvbaráti közösségében. A Szép Szónak, ha volt érdeme, az volt, hogy ettől a vezérlő szándéktól soha egy tapóttat sem tágitott; hogy, ezt Ön is megállapítja, "a modern reakció nyílt vagy elkendőzött elméleteinek kérdésében" nem ismert tréfát. Ennél jobbat nem tehettük; hogy a jót jobban tehettük volna, arról magam is meg vagyok győződve.

Elnézést ezért a hosszú levélért - felé ilyen hosszúnak sem szántam. Ha fárasztó is elolvasni, szeretném, ha mentségemül fogadná el a céljai, érvei és személye iránt érzett nagybecsülésemet.

Készséges hive

Ignótus Pál

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács György profanum arca